

Debattartikel införd i landsortstidningarna under september 2003

Öka friheten för alla skolor

Den svenska skolan har under det senaste decenniet gått mot ökad valfrihet. Möjligheten att kunna välja en friskola eller en annan kommunal skola än den som ligger närmast är något som föräldrar och elever uppskattar och en reform som jag hoppas har kommit för att stanna. Reformen är ett viktigt led i den ständiga strävan att inspirera och motivera landets skolor att ständigt åstadkomma en högre kvalitet och att alltid ha elevens bästa för ögonen. På friskolorna har detta hela tiden varit självklart, vi måste förtjäna våra elever varje dag. Jag tycker att det är glädjande att det synsättet idag även finns på många kommunala skolor.

Eleverna har allt att tjäna på den här utvecklingen. Medan statsmakternas uppgift är att sätta upp mål och följa upp dem samt fördela resurserna är det ute på skolorna som verksamheten ska planeras och genomföras på det sätt som passar skolan bäst. Elever, lärare och skolledare får möjlighet att ta ett stort eget ansvar.

På friskolorna har vi kommit långt bland annat när det gäller elevinflytande och föräldraengagemang. Jag är övertygad om att de kommunala skolorna har mycket att lära av utvecklingen av de fria skolorna och att de också gör det. Det är därför lätt att bli upprörd av Skollagskommitténs förslag till ny skollag. I förslaget vill kommittén likställa kommunala skolor och friskolor. Så långt är allt gott och väl. Men detta ska – enligt kommittén tydligen inte ske genom att de kommunala skolorna blir friare utan genom att friskolornas frihet beskärs. Det är ett stort steg bakåt för skolutvecklingen i vårt land.

Ökad centralstyrning

Skollagskommittén borde ha tagit tillvara de goda exempel som finns på pedagogisk utveckling i våra friskolor. Då skulle även kommunala skolor kunna ta del av dessa möjligheter till utveckling och förnyelse. Möjligheterna för skolorna att själva forma sin verksamhet utifrån givna mål går förlorad med Skollagskommitténs förslag. Det skapas en skola med för mycket detaljstyrning. De stora förlorarna är eleverna. Kommitténs fokus på detaljer sker på bekostnad av elevernas bästa och skolornas pedagogiska utveckling. Skollagskommittén har poängterat att ledningsstrukturen på de fristående skolorna är tydlig och fungerar väl men att den på de kommunala skolorna är problematisk. Ändå har kommittén dragit helt fel slutsatser av detta. Merparten av de beslutsbefogenheter som behövs för att fullgöra uppdraget riktas i kommitténs förslag direkt till rektor. Huvudmannen ska bara kunna påverka verksamheten genom att säga upp anställda eller innehålla resurser. Även om staten riktar uppdraget direkt till rektor, är rektor för att fullgöra uppdraget beroende av resurser från huvudmannen. Det naturliga hade då varit att ta tillvara de goda erfarenheterna från friskolorna. Nu blir det istället en ännu otydligare rollfördelning i skolan. Man kan inte skilja ansvar och befogenheter på det sätt som kommittén föreslår.

En framtida lagstiftning måste ändras så att uppdraget riktas till huvudmannen. Det är en förutsättning för att friskolans ägare och styrelse ska kunna ta det fulla ansvaret för verksamheten. Givetvis ska rektor sköta skolan – men göra det på delegation från sin huvudman.

Kommitténs förkärlek för centralstyrning märks även av förslaget där man vill styra upp vem som ska anställas som lärare och kraven på formell behörighet. Det är självklart att examen från en lärarhögskola även i fortsättningen ska vara det normala, men vi måste vara öppna för att även andra vägar in i yrket kan vara möjliga. Inom friskolans värld måste vi varje dag visa elever och föräldrar att de gjort ett klokt val. Naturligtvis innebär de att vi då prioriterar goda ledare och pedagoger.

Ett av skollagskommitténs förslag stöder jag helt. Det gäller barns och ungdomars rättssäkerhet, t ex möjligheten att överklaga betyg. Det vore önskvärt att stärka elevernas rättssäkerhet ytterligare.

Rädsla för fria skolor

Ett av de mest anmärkningsvärda – om än inte avgörande för kvalitetsfrågorna - påhittet från Skollagskommittén är att våra skolor ska kallas "enskilda" istället för "fristående". Friskolor är ett väl etablerat och känt begrepp, ett slags kvalitetsstämpel. Det kan väl ändå inte vara skälet till att kommittén vill byta ut namnet?

Tomas Johansson
Ordförande Friskolornas Riksförbund